

meer beperkt werd en op den achtergrond trad, naarmate de overheid zich meer belastte met de bescherming van de rechten en vrijheden der onderdanen, en wij haar ten slotte slechts in dien vorm nog overig zien waarin ze ook thans nog geoorloofd is, — ik bedoel de zelfverdediging, — zoo vinden we haar toch nog lang buiten het bereik der strafwet, nl. tot op de *lex Julia de vi privata*, van het jaar 46 v. C. 1)

Hetzelfde beginsel, de autonomie van het individu, grondgedachte van het geheele Romeinsche privaatrecht, en waarbij de samenleving een correctief biedt tegen willekeur en misbruik 2), ligt ten grondslag aan het *jus vitae ac necis* van den *pater familias*. Eerst bij den achteruitgang der zeden, die niet langer in staat waren misbruik te weren, stierf deze tak van den stam af.

Moet ik, om nog nader mijn standpunt toe te lichten, een beroep doen op het Germaansche recht? Was niet in de Germaansche landen de huisheer, hoewel deel van het geslacht waartoe hij behoorde, zelfstandig in zijn huis, en voor zijn gezin rechtschepper en priester? Ontmoeten wij ook hier niet eene aan het *jus vitae ac necis* herinnerende instelling, krachtens welke de man zijn vrouw straffeloos kon dooden met uitzondering alleen van het geval, dat zij onschuldig was; zoodat de eed: »*occidi sed non immerentem*» hem van de aanklacht bevrijdde? Kon niet de man zijn gezin in geval van nood of schulden verkoopen, en zodoende zijn recht op den persoon van zijn onderhoorige realiseeren? Moet ik u herinneren aan het »*Mein Haus ist meine Burg*», en u nog het ontstaan en de ontwikkeling van het huisrecht schetsen?

Het zoude mij veel te ver voeren dit alles tot in bijzonderheden na te gaan. Ik meen echter te kunnen

1) Zie hierover uitvoeriger v. Jhering, t. a. p. § 10, 11, 11a, 11b, 11c, 12

2) v. Jhering, t. a. p. § 6.